

Ravasz László (1882-1975)

a Duna-melléki Református Egyházkerület püspöke (1921-1948)

Nagyrabecsült Hallgatóim!

Kedves Testvéreim az Úr Jézus Krisztusban!

Az Úristen iránti hálával fogadom azt a megtiszteltetést, hogy ezen a fórumon szólhatok, amelynek tagjai lefedik a teljes Kárpát-medencét, de képviselőt kap benne München, Nürnberg és Párizs is. Igaz nagyrabecsüléssel és krisztusi szeretettel köszöntöm a Konferencia minden kedves résztvevőjét.

A református egyházi szónoklatnak a huszadik század első harmadában Ravasz László a legnagyobb hatású művelője. Beszédeiből az evangélium szelleme a gondolatok mélységével és a stílus ragyogásával sugárzik elő. Egy-egy beszédében a vallás megrázó igéi mellett több költészet van, mint sok ünnepezt lírikus méltatlanul magasztalt köteteiben. Csodálatosan mély lélek, eredeti minden megszólalásában, legyenek azok akár alkalmi elmélkedések, akár ünnepekhez kapcsolódó prédikációk, akár kiváló emberek elhunytakor tartott beszédek.

Ravasz László nemcsak újat mond, hanem másként is beszél, mint annyi más tehetséges szónok-kortársa és elmélkedő-előde: Elmélkedéseiben bölcselő és apostol. Magasságokból néz alá, lelke tele van részvétellel a vergődő ember sorsa iránt. Képeivel felgyújtja a fantáziát; történeti utalásaival, irodalmi kapcsolataival, nemes magyarságával megkap és tette indít.

Akár a templomi szószékről beszél az igehirdető, akár más közönség előtt áll az előadói emelvényen, akár írószobájában mélyed bele tanulmányaiba, csodálatos biztonsággal vezeti hallgatóságát a nagy kérdések útvesztőin át. Tanításait megnyugvással fogadjuk: érezzük, hogy jobb emberek lettünk a jóság forrásai mellett. A színekben gazdag stílus a képzelet tűzijátékának fénye mellett bontakozik ki, a hit mélységét a gondolatok sokoldalúsága gazdagítja. Az élet nagy céljai – az Istennel való találkozás, a lelki ember formálása, a világ zűrzavarain felülemelkedő keresztény jóság – úgy lépnek elénk, mintha régi évszázadok klasszikus bölcsessége szólna hozzánk a modern író- művész ajkain keresztül.

A nagy igehirdető gyökeresen erdélyi lélek, s éppen ezért törzsökösen magyar is. Szónoki előadása – akár a szószéken jelent meg, akár az előadásztal előtt – Erdély legszebb magyar kiejtésével bontakozott ki hallgatósága előtt. Hangja nemesen simult témáihoz. Nem rögtönzött soha, mindig átgondolta mondanivalóit, azért zendültek meg szónoklatai olyan megkapó irodalmi formában. *„Beszédeim – írta egyik szónoki gyűjteményében – rendesen nem úgy hangzanak el, amint írásban olvashatók. A készülés során le szoktam diktálni mondanivalóimat, bár a beszélő emberre az előre elkészült kézirat nem mindig segítség, hanem néha teher. Mikor azonban helyreáll az a titokzatos kapcsolat, mely a beszélőt és hallgatóságot élő egységgé teszi, igen sokszor egyebet mondok – ha nem is mást – mint amit terveztem. A beszéd elröppen, de a kézirat, mely a készület eredményeképpen született, megmarad számomra s más számára is, és maradandóvá teszi az elszállt gondolatokat. Bizonyágtételemmek két szárnya: az írás és a beszéd felemás színben, de egy ütemben repül a világosság felé.”*

RAVASZ LÁSZLÓ VÁNDORTÁRLAT MEGNYITÓ

Ravasz Lászlót a magyar emlékbeszéd történetében is előkelő hely illeti meg. Emlékbeszédei géniusz-rajzok, hasonlatosak Kölcsey Ferenc két nevezetes akadémiai beszédéhez. Az életrajzi adatokat mellőzi, hősének szellemi alakját vizsgálja, a maradandót és nem a mulandót örökíti meg pályafutásából. Teszi ezt a költői látás színes képeivel, a szónoki elragadtatás művészi stílusával. A részletek visszahúzódnak, a pályakép mégis napsugaras világításban áll előttünk. Igazi megörökítő módszer ez, a szellemi nagyságok méltó emléke.

Az élet értelme. – „Aki csak a Miatyánkot tudja, tud annyit az élet igazi értelmére nézve, mint száz doctor angelicus.”

Élet és Isten. – „Az élet a maga egészében becsületügy. Nem szabad megvetni, nem szabad elprédálni; nem szabad eladni vagy eldobni; mert a mi életünk Istennek drága kincse, amit a mi becsületünkre bízott. Lehet, hogy nekünk nem drága, de drága Istennek; lehet, hogy nekünk teher, de Istennek ékkő; lehet, hogy nekünk szennyes rongy, de Istennek: királyi palástja ékes darabja. Reánk bízta Isten ezt az életet, hogy ez ajándékával kiválasszon, magához emeljen s az ő dicsőségének részesévé tegyen. Nem szabad tehát az életet kibányászatlanul, műveletlenül hagynunk.”

A vándorkiállítás kurátorai így fogalmazták meg szándékukat: „... a kiállítás emléket állít nagyapánknak, dédapánknak, aki a XX. század magyar református egyházának – és a mi életünknek is kiemelkedő személyisége volt. Elsősorban olyanoknak kívánjuk Őt bemutatni, akik talán még nem is hallottak róla.”

A kiállítás anyagában azonban természetesen nyoma sincs semmiféle rokoni-leszármazotti elfogultságnak. A szeretet szála fűzi össze a megismerés, megismertetés, a sokoldalú bemutatás törekvését. Ez a szándék indította a rokonokat – unokákat és dédunokákat – arra, hogy komoly tárgyi felkészültséggel, szakmai igényességgel hozzák össze a kiállítás tablójának anyagát. Ugyanebben a szellemben, ugyanilyen igényességgel készült a kiállítás kísérő füzeté is. Ez a kiadvány Ravasz László szövegeinek – prédikációk, elmélkedések, esszék, történelmi jelentőségű beszédek – példás igényességgel történt válogatását tárja az olvasó elé példásan igényes nyomdai produktumként.

Balog Zoltán református lelkész, az EMMI volt minisztere: „A Református Egyháznak még ma is adóssága van Ravasz László református püspökkel szemben, de talán méginkább a magyar szellemi közéletnek.”

Dr. Bogárdi Szabó István püspök, a Zsinat jelenlegi lelkészi elnöke: „Ravasz László élete összefonódik a magyar történelemmel, annak minden dicsőségével és tragédiájával, személyében a múlt század reformátusságának sorsa összegződik. ... Százévente egyszer születik olyan ajándéka Istennek, mint Ravasz László.”

Egészen fiatalon lett a kolozsvári református teológiai akadémia tanára. Tizennégy évet töltött tanári szolgálatban. Hatása rendkívüli nagy. Az ifjúság rajong érte, buzgón követi erkölcsi tanításait, az ő szellemében készül papi pályájára. Egyik kiváló tanítványa följegyezte róla, hogy a hallgatóság életének ő volt a középpontja, oktató és nevelt egyszerre. Hatását méltán hasonlították a Nap serkentő és érlelő fényéhez.

Emlékezetpolitikai táborok szerint ma élesen különbözőképpen ítélik meg az életművét. Magasztalják vagy kiátkoznak, rendkívüli szellemi tekintélynek mondják, vagy az egyházi antiszemitizmus fő ideológusának és konzervatív erkölcsösöznek – mintha két különböző emberről beszélnének. Ugyanez a jelenség persze másoknál is jellemző, a mostani beszédek alapján úgy tűnhet, hogy Hóman Bálint is egy többszörös, hasadt személyiség lett

RAVASZ LÁSZLÓ VÁNDORTÁRLAT MEGNYITÓ

volna, az egyik a vehemens antiszemita, a másik a remek szaktudós, és bennük csak a név lenne közös.

„A legjobb emlékmű, ha valakinek az életművéről vitatkoznak” – mondta a Kaposvári Egyetem Művészeti Karát vezető szerző, amikor az kérdeztem, ő állítana-e szobrot Ravasz Lászlónak. Ez tűnhetne akár a válasz megkerülésének is, de inkább a kérdés rossz, hiszen alig képzelem azt valaki ma már a politikusokon kívül, hogy az ilyen típusú szoborállításnak van még akárcsak propagandaértéke is, ezenkívül meg inkább amelletti kiállítás, hogy próbáljunk kicsit normálisabbak lenni. A mostani emlékezetpolitikai háborúk ugyanis a vagy-vagy típusú ítéletekre sarkallnak, miközben a XX. századi magyar történelemben csak keveseknek mondható annyira fekete-fehérnek a pályája, hogy az egy bináris kóddal (szobor/nem szobor) kipipálható legyen.

A két világháború közötti időszakban a magyarországi református egyház jelentős vezető személyisége volt, az egyházon belül azt az irányzatot képviselte, amely szorosan együttműködött a Horthy-rendszerrel. Erdély szülötteként természetesen támogatta a Horthy-korszak revíziós törekvéseit. Horthy személyes csodálója, aki keresztény szempontból táplálta a kormányzó kultuszát. Ő csinálta meg a magyar protestantizmus konzervatív szellemi fordulatát, miközben a kurzus megkérdőjelezhetetlen morális tekintélyeként is nyitott volt a szociális szempontokra és a rendszer szempontjából ellenzéki népi mozgalom gondolataira. Profin használta a kor új médiáját, millióian hallgatták a heti rendszerességgel sugárzott beszédeit a rádió hőskorában,

Erdélyiként, a már Trianon előtt is egyértelmű román többségtől félve, természetes útja lett a magyar szupremáciára építő nacionalizmus. Mai szemmel hajmeresztő nemzet-karakterológiai fejtegetésekbe bocsátkozik az elképzelt magyar kultúrfőlényről („az oláh pszichéje kondenzált butaságból áll”) – ez vezeti egyébként a kolozsvári szabadkőműves páholyba is, ami ugyan ma talán hihetetlennek tűnik egy egyházi vezető esetében, akkor azonban a karrierépítéshez is jól jövő networkingen túl leginkább a konzervatív magyar politika egyik terepe volt.

Zsengellér József dékán és Szabó István a Dunamelléki Református Egyházkerület püspöke felavatja Ravasz László református lelkipásztor (1882-1975) mellszobrát Babusa János alkotását a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Kar udvarán 2012. október 25-én.

Bár sajnálta, hogy nemzedéke legtehetségesebbjeit az irodalmi baloldal vonzotta, ő a konzervatív, offenzív kultúr-kritika képviselőjében találta meg a szerepét. Fő célja a szekularizáció visszafordítása, a keresztény szellemiség megerősítése volt, és ez tulajdonképpen sikerült is ugye a Horthy-korszakban. Ez persze nem egyetlen püspök eredménye, a Trianon miatti trauma és a Horthy-rendszer egész „keresztény kurzusa” is jócskán benne volt ebben. Ravasz azonban nem pusztán a politikai konjunktúrát akarta kihasználni – ahogy Prohászka sem –, az értelmiség számára valóban vonzóvá akarta újra tenni az egyházat, a származásra való büszkeségen túlmutató aktív vallásosságot terjesztett, és olyan új társadalmi szférákban akart evangelizálni, mint az ipari munkásságé – a szociáldemokrácia versenytársaként is.

Valódi vallási céljai és programja volt, eközben azonban a politikai kereszténységet sem utasította el különösebben, és az egyik fő ideológiai támasza lett a Horthy-rendszernek.

RAVASZ LÁSZLÓ VÁNDORTÁRLAT MEGNYITÓ

„Kezrede adjuk lelkünket is” – mondta a kormányzó felé egyik neki szóló dicshimnuszában, és személyesen Horthy büvkörébe került.

Ravasz László 1915-ben Pápán megjelent **Homiletikáját** régen is kiválóan ismerték a Pápai Református Teológia hallgatói, alkalmasint ebből is meríthették igehirdetői ismereteik egy tekintélyes részét. E munka tanulmányozása révén is tisztában lehetek egy, az egyháztörténet több évszázadán – hovatovább immár két évezredén – szigorú következetességgel végigvonuló dilemmával. Eszerint ugyanis – miként Ravasz László fogalmazott – az „... **igehirdetés szónoki alkotás, amelyet csak színez tárgyának sajátossága, a vallásosság; vagy pedig abban látjuk az igehirdetés különleges lényegét, hogy az elsősorban kultuszcselekmény, amely mindaddig szívesen ölti fel a szónoki műalkotás köntösét, amíg az a köntös a lényeg kiemelésére alkalmas, de azonnal megtagadja vele a közösséget, mihelyt céljait veszélyeztet.**”¹

Becsés figyelmüket őszintén megköszönve Istenünk gazdag áldását kívánom és kérem tanácskozásukra, további működésükre. Soli Deo Gloria!

Dr. Huszár Pál

a Dunántúli Református Egyházkerület főgondnoka,
a Zsinat nem lelkészi elnöke

¹ Dr. Ravasz László: A gyülekezeti igehirdetés elmélete (Homiletika) Pápa 1915 240-241. p.